

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم

گروه ریاضی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد رشته ی ریاضی محض گرایش جبر

جابجاگرهای اساسی به صورت رابط ها

استاد راهنما:

دکتر علیرضا عبدالهی

پژوهشگر:

مرضیه عطائی

اسفند ماه ۱۳۸۸

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

بسمه تعالی

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم
گروه ریاضی

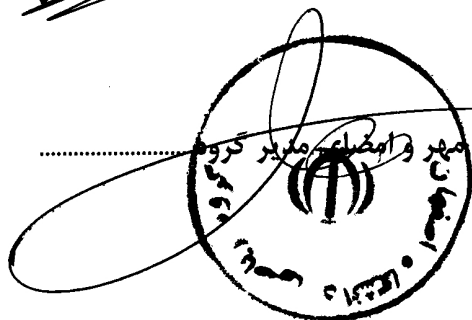
پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ریاضی محض گرایش جبر خانم مرضیه عطائی

تحت عنوان:

جابجاگرهای اساسی به صورت رابط ها

در تاریخ ۸۸/۱۲/۳ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی ..... به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه	دکتر علیرضا عبدالمهی	با مرتبه علمی دانشیار	امضاء
۲- استاد داور داخل گروه	دکتر علی اکبر محمدی	با مرتبه علمی استاد	امضاء
۳- استاد داور خارج گروه	دکتر محمدجواد عطائی	با مرتبه علمی استادیار	امضاء

خدایا تو برای آمان که به تو توکل کنند از هر کس کاروان تری، بر نهان ایشان مینایی و به درون ایشان آگاه و بر مقدار سینهش آمان
دانا...

ایمان را بر کرده های نیک دلیل توان ساخت و از کردار نیک ایمان را توان شناخت. به ایمان علم آبادان است و آدمی به علم از
مرک ترسان است.

خدایا اگر در پرستش خود درانم یاراه پریدن ندانم صلاح کارم را به من بنما و دلم را به آنچه رستگاری من در آن است متوجه فرما.

این مجموعه را مرهمون زحمت استاد کرامی و بزرگوارم جناب آقای دکتر عبداللہی می دانم که در نهایت صبر و شکیبایی مراراً بهمانی
نمودند. بر خود لازم می دانم که صادقانه از ایشان سپاسگزاری نمایم.

زحمت اساتید داور جناب آقای دکتر محمدی، داور داخلی و جناب آقای دکتر عطائی، داور خارجی را ارج نهاده و از ایشان تشکر
می نمایم.

هم چنین از زحمت خانم باغازی، کرامی، فرهمند و معمار که در تدوین این پایان نامه مرایاری نموده اند سپاسگزارم.

تقدیم به

مادم که عشق و علاقه می او به تحصیل مرا به توفیق قدم نهادن در راه علم را، نمونه

ساخت

و

تقدیم به همسر م که آرامش لحظه های زندگی را بدیون مهربانی و صبوریش، هستم.

چکیده

چالز سیمز در سال ۱۹۸۷ این سؤال را مطرح کرد که: آیا برای یک گروه آزاد F ، n امین جمله از سری مرکزی پایینی، $\gamma_n(F)$ ، منطبق بر بستار نرمال مجموعه ی تمام جابجاگرهای پایه ای از وزن n در F است. در این پایان نامه ابتدا جابجاگرهای پایه ای در یک گروه آزاد F را تعریف می کنیم سپس بررسی می کنیم که چه رابطه ای بین جابجاگرهای پایه ای از وزن کمتر از شش با سری مرکزی پایینی F وجود دارد. به بیان دیگر بررسی می کنیم که سؤال سیمز در حالتی که n کمتر از شش باشد دارای پاسخ مثبت است.

کلمات کلیدی: جابجاگر پایه ای، سری مرکزی پایینی، بستار نرمال، وزن یک جابجاگر

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۰	فصل اول: بررسی رابطه ی جابجاگرهای پایه ای و چهار جمله ی اول سری مرکزی پایینی F
۶	فصل دوم: نتایج کاربردی
F	فصل سوم: بررسی رابطه ی جابجاگرهای پایه ای و پنجمین جمله از سری مرکزی پایینی وقتی
۱۵	از رتبه دو و سه باشد
F	فصل چهارم: بررسی رابطه ی جابجاگرهای پایه ای و پنجمین جمله از سری مرکزی پایینی وقتی
۶۹	F از رتبه چهار باشد
F	فصل پنجم: بررسی رابطه ی جابجاگرهای پایه ای و پنجمین جمله از سری مرکزی پایینی وقتی
۹۷	از رتبه بیش از چهار باشد
۱۰۶	واژه نامه
۱۱۳	مراجع

پیشگفتار

فرض کنید a, b, c, d و $a_1, \dots, a_k$ عناصری از یک گروه دلخواه G باشند. نماد b^a را برای $a^{-1}b a$ و $[a, b]$ را برای $a^{-1}b^{-1}a b$ می نویسیم. اگر A و B زیرمجموعه هایی از گروه G باشند، آنگاه A^G بستار نرمال A در G است و $[A, B]$ زیرگروهی از G است که توسط مجموعه‌ی تمام عناصر $[a, b]$ جایی که a عنصری از A و b عنصری از B باشد، تولید می‌شود.

$[a, b, c]$ را برای $[[a, b], c]$ می نویسیم. طبق نمادگذاری استاندارد $[d, c; b, a]$ مخففی برای $[[d, c], [b, a]]$ است و به طور کلی تر اگر $C \subseteq G$ ، $[C; a_1, a_2, \dots, a_k]$ مخففی برای $[C, [a_1, a_2, \dots, a_k]]$ است.

اگر F گروه آزاد^۱ از رتبه‌ی $r > 1$ روی مجموعه‌ی $X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ باشد، $\gamma_n(F)$ را برای n امین جمله از سری مرکزی پایینی F می نویسیم و توجه داریم که

$$\gamma_1(F) = F \quad , \quad \gamma_n(F) = [\gamma_{n-1}(F), F]$$

---

^۱رجوع کنید به [۱۰]، صفحه‌ی ۶۴

تعریف ۱.۰ یک جابجاگر c و وزن آن که با $wt(c)$ نشان می‌دهیم روی مجموعه‌ی

$X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ به صورت زیر تعریف می‌شود:

(الف) اگر $c_i = x_i$ ، $i \in \{1, 2, \dots, r\}$ ، آن‌گاه c_i جابجاگری از وزن ۱ است که به

صورت $wt(c_i) = 1$ نشان می‌دهیم.

(ب) اگر c_i و c_j جابجاگر باشند، آن‌گاه $c_k = [c_i, c_j]$ یک جابجاگر است و

$$wt(c_k) = wt(c_i) + wt(c_j).$$

تعریف ۲.۰ جابجاگرهای ساده روی مجموعه‌ی $X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ به صورت

زیر تعریف می‌شوند:

(الف) جابجاگرهای ساده از وزن ۱ همان جابجاگرهای از وزن ۱ هستند.

(ب) اگر جابجاگرهای ساده از وزن $n - 1$ را تعریف شده در نظر بگیریم، آن‌گاه

$c = [d, x]$ یک جابجاگر ساده از وزن n است هرگاه، d یک جابجاگر ساده از وزن

$n - 1$ و $x \in X$ باشد.

حال مهم‌ترین مفهوم این پایان‌نامه یعنی جابجاگر پایه‌ای را تعریف می‌کنیم:

تعریف ۳.۰ جابجاگرهای پایه‌ای

مجموعه‌ی الفبایی مرتب $X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ را در نظر بگیرید.

۱. جابجاگرهای پایه‌ای از وزن ۱ همان حروف مجموعه‌ی X با در نظر گرفتن ترتیبشان

هستند.

۲. جابجاگرهای پایه‌ای از وزن کمتر از n را تعریف شده و مرتب شده در نظر بگیرید،

جابجاگرهای پایه‌ای از وزن n تمام جابجاگرهای $[c_i, c_j]$ هستند که در شرایط زیر صدق

می کنند:

(الف) c_i و c_j جابجاگرهای پایه‌ای اند که $n = wt(c_i) + wt(c_j)$.

(ب) در ترتیبی که برای جابجاگرهای پایه‌ای از وزن کمتر از n در نظر گرفته شده، $c_i > c_j$ باشد.

(ج) اگر $c_i = [c_s, c_t]$ که c_s و c_t جابجاگرهای پایه‌ای اند، آن‌گاه طبق ترتیبی که برای جابجاگرهای پایه‌ای از وزن کمتر از n در نظر گرفته شده باید $c_i \leq c_j$ باشد.

۳. جابجاگرهای پایه‌ای از وزن n نیز مانند جابجاگرهای پایه‌ای از وزن کمتر از n در ترتیبی که برای جابجاگرهای پایه‌ای از وزن کمتر از $n + 1$ در نظر گرفته شده، صدق می‌کنند، ولی جابجاگرهای پایه‌ای از وزن n می‌توانند به طور دلخواه مرتب شده باشند.

منظور از یک جابجاگر پایه‌ای ساده از وزن n ، یک جابجاگر پایه‌ای از وزن n است که بنا بر تعریف گفته شده ساده نیز باشد.

مثال ۴.۵ (۱) فرض کنید X مجموعه‌ی الفبایی مرتب $\{x_1, x_2\}$ باشد. در این صورت با انتخاب یک ترتیب دلخواه، جابجاگرهای پایه‌ای از

وزن ۱ $x_2 > x_1$

وزن ۲ $[x_2, x_1]$

وزن ۳ $[x_2, x_1, x_2] > [x_2, x_1, x_1]$

وزن ۴ $[x_2, x_1, x_2, x_2] > [x_2, x_1, x_1, x_2] > [x_2, x_1, x_1, x_1]$

هستند. توجه کنید که به عنوان نمونه، جابجاگرهای پایه‌ای ذکر شده از وزن ۳

به علاوه $[x_1, x_2, x_1]$, $[x_1, x_2, x_2]$, $[x_1, x_1, x_2]$ و $[x_2, x_2, x_1]$ تمام جابجاگرهای از وزن ۳ روی X را تشکیل می دهند.

(۲) فرض کنید X مجموعه‌ی الفبایی مرتب $\{x_1, x_2, x_3\}$ باشد. در این صورت مجدداً با انتخاب یک ترتیب دلخواه، جابجاگرهای پایه‌ای از

$$x_3 > x_2 > x_1 \quad \text{وزن ۱}$$

$$[x_3, x_2] > [x_3, x_1] > [x_2, x_1] \quad \text{وزن ۲}$$

$$[x_3, x_2, x_3] > [x_3, x_2, x_2] > [x_3, x_1, x_3] > [x_3, x_1, x_2] \quad \text{وزن ۳}$$

$$> [x_3, x_1, x_1] > [x_2, x_1, x_3] > [x_2, x_1, x_2] > [x_2, x_1, x_1]$$

$$[x_3, x_2, x_3, x_3] > [x_3, x_2, x_2, x_3] > [x_3, x_2, x_2, x_2] \quad \text{وزن ۴}$$

$$> [x_3, x_1, x_3, x_3] > [x_3, x_1, x_2, x_3] > [x_3, x_1, x_2, x_2] > [x_3, x_1, x_1, x_3]$$

$$> [x_3, x_1, x_1, x_3] > [x_3, x_1, x_1, x_1] > [x_2, x_1, x_3, x_3] > [x_2, x_1, x_2, x_3]$$

$$> [x_3, x_1, x_2, x_2] > [x_3, x_1, x_1, x_2] > [x_2, x_1, x_1, x_2] > [x_2, x_1, x_1, x_1]$$

$$> [x_3, x_2; x_3, x_1] > [x_3, x_2; x_2, x_1] > [x_3, x_1; x_2, x_1]$$

هستند. توجه کنید که به عنوان نمونه، علاوه بر جابجاگرهای پایه‌ای ذکر شده،

جابجاگرهایی به شکل $[x_1, x_3, x_2]$, $[x_1, x_2, x_1]$ و $[x_2, x_3, x_3]$ نیز جابجاگرهای از وزن

۳ هستند و هم چنین $[x_1, x_1, x_3, x_2]$ یک جابجاگر ساده از وزن ۴ و $[x_1, x_2; x_1, x_3]$

یک جابجاگر از وزن ۴ است.

فرض کنید $\ell = \{x_1, x_2, \dots, x_r, c_{r+1}, \dots\}$ یک دنباله از جابجاگرهای پایه‌ای باشد که

با مجموعه‌ی الفبایی مرتب $X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ آغاز شده باشد. در این صورت ℓ را

یک دنباله‌ی پایه‌ای گوئیم. سرتاسر این پایان نامه $\mathfrak{R}_n$ را برای نمایش مجموعه‌ی تمام جابجاگرهای پایه‌ای از وزن n در ℓ و N_n را برای نمایش بستار نرمال مجموعه‌ی $\mathfrak{R}_n$ در F به کار می‌بریم.

در یک دنباله‌ی پایه‌ای اندیس‌ها را به گونه‌ای انتخاب می‌کنیم که $c_i < c_j$ اگر و تنها اگر $i < j$ باشد.

ما نماد $x \equiv y$ را برای مشخص کردن تساوی $xN_n = yN_n$ ، در گروه خارج قسمتی F/N_n (برای یک n مشخص) به کار می‌بریم. به طور مشابه گزاره‌ی بدیهی بودن یا جابجایی نیز باید در گروه F/N_n در نظر گرفته شوند. (مثلاً منظور از جابجایی c_i و c_j به پیمانه‌ی N_n این است که $c_i N_n$ و $c_j N_n$ در گروه F/N_n با هم جابجا می‌شوند.)

در ادامه به بیان لم پایه‌ای و لم گروز^[۷] می‌پردازیم که در فصل‌های بعد به آن‌ها نیاز داریم.

قضیه ۵.۰ اگر H و K زیرگروه‌هایی از یک گروه دلخواه G باشند و $H = \langle X \rangle$ و $K = \langle Y \rangle$ ، آن‌گاه $[H, K] = \langle [X, Y] \rangle^{HK}$.

اثبات. رجوع کنید به [۶]، صفحه‌ی ۱۲۴. □

نکته ۶.۰ $\gamma_n(F)$ بستار نرمال مجموعه‌ی جابجاگرهای ساده از وزن n در F است. اثبات. F را گروه آزاد روی مجموعه‌ی $X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ در نظر می‌گیریم، پس

$$\gamma_1(F) = F = \langle X \rangle = \langle X \rangle^F$$

حال با توجه به قضیه‌ی ۵.۰ داریم:

$$\gamma_2(F) = [F, F] = [X, X]^F = \langle [x, y] \mid x, y \in X \rangle^F$$

به همین ترتیب اگر به عنوان فرض استقرا در نظر بگیریم:

$$\gamma_n(F) = \langle [y_1, y_2, \dots, y_n] \mid y_i \in X \rangle^F$$

$$\gamma_{n+1}(F) = [\gamma_n(F), F] = \langle [[y_1, y_2, \dots, y_n], y_{n+1}] \mid y_i \in X \rangle^F$$

و در نتیجه حکم برقرار است. $\square$

تذکر ۷.۰ با توجه به نکته‌ی قبل تمام جابجاگرهای از وزن n در $\gamma_n(F)$ قرار دارند. اثبات. با استفاده از استقرا روی n داریم؛ تمام جابجاگرهای از وزن ۱، یعنی همان حروف X ، در $\gamma_1(F) = F$ قرار دارند. حال فرض کنیم که برای اعداد کمتر از n نتیجه برقرار باشد، یعنی اگر c_i جابجاگری باشد که $wt(c_i) = i < n$ ، آن‌گاه $c_i \in \gamma_i(F)$ باشد. پس اگر داشته باشیم $c_n = [c_i, c_j]$ که c_i و c_j جابجاگرند و $wt(c_i) = i$ ، $wt(c_j) = j$ و $i + j = n$ در این صورت با استفاده از فرض استقرا داریم که:

$$c_n = [c_i, c_j] \in [\gamma_i(F), \gamma_j(F)] \leq \gamma_{i+j}(F) = \gamma_n(F). \square$$

لم ۸.۰ (لم پایه‌ای) F را گروه آزاد روی مجموعه‌ی الفبایی مرتب $X = \{x_1, x_2, \dots, x_r\}$ با فرض $r > 1$ در نظر بگیرید. فرض کنید $n > 1$ و $\gamma_{n-1}(F) = N_{n-1}$ باشد. اگر برای هر جابجاگر پایه‌ای c از وزن $n-1$ و هر $x \in X$ داشته باشیم $[c, x] \in N_n$ ، آن‌گاه $\gamma_n(F) = N_n$.

اثبات. با توجه به این که هر جابجاگر پایه‌ای از وزن n یک جابجاگر از وزن n نیز هست و طبق نکته‌ی قبل، واضح است که N_n همواره زیرگروهی از γ_n است. بنا براین کافی است نشان دهیم که $\gamma_n \subseteq N_n$ چون که طبق فرض $\gamma_{n-1}(F) = N_{n-1}$ داریم که:

$$\gamma_n(F) = [\gamma_{n-1}(F), F] = [N_{n-1}, F] = [(\mathfrak{R}_{n-1})^F, F] = [\mathfrak{R}_{n-1}, F]^F = [\mathfrak{R}_{n-1}, X]^F$$

که در N_n قرار دارد، زیرا $\square. \forall c \in \mathfrak{R}_{n-1}, \forall x \in X : [c, x] \in N_n$

لم ۹.۰ (لم گروز) فرض کنید C, B, A عناصری از گروه دلخواه G باشند.

$$[C, B, A] = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}([C, B][C, A][C, A, B])^{[B, A]} \quad (i)$$

(ii) اگر $[C, A, B], [C, A; B, A], [B, A, C]$ و $[C, B; C, A]$ در G بدیهی باشند، آن گاه

$$[C, B, A] = [C, B; B, A]$$

(iii) اگر $[C, A, B], [C, A, A], [C, B, B], [B, A, C]$ و $[C, A, C]$ در G بدیهی باشند،

آن گاه $[C, B, A], [C, B; B, A]$ در G بدیهی اند.

(iv.a) اگر $[C, A, A], [C, B], [C, A, B]$ و $[C, A, B]$ در G بدیهی باشند، آن گاه $[B, A, C]$ نیز

بدیهی است.

(iv.b) اگر $[C, A, A], [C, B], [C, A, B]$ و $[B, A, C]$ در G بدیهی باشند، آن گاه $[C, A, B]$ نیز

بدیهی است.

(iv.c) اگر $[C, A; B, A], [C, B], [C, B, A]$ و $[B, A, C]$ در G بدیهی باشند، آن گاه $[C, A, B]$ نیز

بدیهی است.

(iv.d) اگر $[C, B; B, A], [C, A], [C, B, A]$ و $[C, B, A]$ در G بدیهی باشند، آن گاه $[B, A, C]$ نیز

بدیهی است.

(v) اگر $[C, B; B, A], [C, A; B, A], [C, B, A]$ و $[C, B; C, A]$ در G بدیهی باشند، آن گاه هر وقت

که دو تا از $[C, B, A], [B, A, C]$ و $[C, A, B]$ در G بدیهی باشند، سومی نیز بدیهی است.

(vi) اگر $[C, A; B, A], [C, B, C], [C, A, C]$ و $[C, B; B, A]$ در G بدیهی باشند، آن گاه

$$[C, B, A] = [B, A, C]^{-1}[C, B; C, A][C, A, B]^{[B, A]}$$

اثبات.

(i) با توجه به این که $BA = AB[B, A]$ و $[x, yz] = [x, z][x, y]^z$ داریم که

$$\begin{aligned} [C, A][C, B]^A &= [C, BA] = [C, AB[B, A]] = [C, [B, A]][C, AB]^{[B, A]} \\ &= [C, [B, A]][C, B]^{[B, A]}[C, A]^{B[B, A]} \end{aligned}$$

بنابر این:

$$[C, A][C, B]^A = [C, [B, A]][C, B]^{[B, A]}[C, A]^{B[B, A]}$$

$$\Rightarrow [C, A][C, B]^A = C^{-1}[B, A]^{-1}C[B, A][B, A]^{-1}[C, B][B, A][B, A]^{-1}$$

$$B^{-1}[C, A]B[B, A]$$

$$\Rightarrow [C, B]^A = [C, A]^{-1}C^{-1}[B, A]^{-1}C[C, B]B^{-1}[C, A]B[B, A]$$

$$\Rightarrow [C, B]^{-1}[C, B]^A = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}C^{-1}[B, A]^{-1}C[C, B]B^{-1}[C, A]B[B, A]$$

$$\Rightarrow [C, B, A] = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}(C^{-1}[B, A]^{-1}C[B, A])$$

$$[B, A]^{-1}[C, B]B^{-1}[C, A]B[B, A]$$

$$\Rightarrow [C, B, A] = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}$$

$$([C, B][C, A][C, A]^{-1}B^{-1}[C, A]B)^{[B, A]}$$

$$\Rightarrow [C, B, A] = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}([C, B][C, A][C, A, B])^{[B, A]}$$

(ii) با قرار دادن $[B, A, C] = 1$ و $[C, A, B] = 1$ در تساوی (i) داریم:

$$[C, B, A] = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}([C, B][C, A])^{[B, A]}$$

و چون که $[C, B; C, A] = 1$ و $[C, A; B, A] = 1$ به دست می آوریم:

خ

$$\begin{aligned}
[C, B, A] &= [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[C, A][C, B]^{[B, A]} \\
&= [C, B]^{-1}[C, B]^{[B, A]} = [C, B; B, A]
\end{aligned}$$

(iii) ابتدا توجه کنید که چون $[C, A, B] = 1$, $[C, A, A] = 1$, لذا $[C, A; B, A]$ نیز بدیهی است وهم چنین چون $[C, A, B] = 1$, $[C, A, C] = 1$, لذا $[C, B; C, A] = 1$, بنابراین طبق قسمت (ii) داریم:

$$\begin{aligned}
[C, B, A] &= [C, B; B, A] = [C, B; (B^{-1}A^{-1}B)A] \\
\Rightarrow [C, B, A] &= [C, B, A][C, B, B^{-1}A^{-1}B]^A \\
\Rightarrow 1 &= [C, B, B^{-1}A^{-1}B]^A \\
\Rightarrow 1 &= [C, B, B^{-1}A^{-1}B]
\end{aligned}$$

حال از آن جا که $[C, B, B] = 1$ پس $[C, B]$ با B و با B^{-1} جابجا می شود، لذا

$$[C, B, A^{-1}] = 1 \text{ و بنا بر این } [C, B; B, A] = 1 \text{ و } [C, B, A] = 1.$$

(iv.a) چون که $[C, B] = 1$ لذا $[C, B, A] = 1$. طبق قسمت اول لم گروز داریم:

$$1 = [C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}([C, A][C, A, B])^{[B, A]}$$

حال از آن جا که $[C, A, B] = 1$ و $[C, A, A] = 1$ به دست می آوریم:

$$\begin{aligned}
1 &= [C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, A]^{[B, A]} = [C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, A] \\
\Rightarrow 1 &= ([B, A, C]^{-1})^{[C, A]} \\
\Rightarrow 1 &= [B, A, C].
\end{aligned}$$

(iv.b) چون که $[C, B] = 1$ و $[B, A, C] = 1$ ، طبق قسمت (i) داریم:

$$1 = [C, B, A] = [C, A]^{-1}([C, A][C, A, B])^{[B, A]}$$

حال از آن جا که $[C, A][C, A, B]^{[B, A]} = [C, A]^{B[B, A]} = [C, A]^{A^{-1}BA}$ ، به دست می آوریم:

$$\mathbb{1} = [C, A]^{-1}[C, A]^{A^{-1}BA} = [C, A]^{-1}A^{-1}B^{-1}A[C, A]A^{-1}BA$$

و چون که $[C, A]$ با A جابجا می شود، داریم:

$$\mathbb{1} = A^{-1}[C, A]^{-1}B^{-1}[C, A]BA = [C, A, B]^A$$

$$\implies \mathbb{1} = [C, A, B].$$

(iv.c) مشابه حالت قبل با استفاده از قسمت (i) داریم:

$$\mathbb{1} = [C, A]^{-1}([C, A][C, A, B])^{[B, A]}.$$

حال از آن جا که $[C, A; B, A] = \mathbb{1}$ ، می بینیم که $[C, A]$ با $[B, A]$ جابجا می شود. پس به دست می آوریم:

$$\mathbb{1} = [C, A]^{-1}[C, A][C, A, B]^{[B, A]}$$

$$\implies \mathbb{1} = [C, A, B]^{[B, A]}$$

$$\implies \mathbb{1} = [C, A, B].$$

(iv.d) چون که $[C, A] = \mathbb{1}$ و $[C, B, A] = \mathbb{1}$ ، تساوی قسمت (i) به صورت

$$\mathbb{1} = [C, B]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, B]^{[B, A]}$$

ساده می شود و چون که $[C, B; B, A]$ نیز بدیهی فرض شده، داریم:

$$\mathbb{1} = [C, B]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, B] = ([B, A, C]^{-1})^{[C, B]}$$

$$\implies \mathbb{1} = [B, A, C].$$

(v) با توجه به این که $[C, A; B, A] = \mathbb{1}$ و $[C, B; B, A] = \mathbb{1}$ ، با استفاده از قسمت (i)

داریم: $[C, B, A] = [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, B][C, A][C, A, B]^{[B, A]}$

اگر $[C, B, A] = [C, B; C, A] = 1$ بدیهی باشند، آن گاه $[C, B, A] = [C, B; C, A]$

اگر $[C, B, A]$ و $[B, A, C]$ بدیهی باشند، آن گاه $[C, B, A] = [C, B; C, A][C, A, B]^{[B, A]}$ و در

نتیجه $1 = [C, A, B]$

اگر $[C, B, A]$ و $[C, A, B]$ بدیهی باشند، آن گاه

$$[B, A, C] = [C, B][C, A][C, B]^{-1}[C, A]^{-1} = [C, B; C, A]^{([C, B][C, A])^{-1}} = 1$$

(vi) چون که $[C, B]$ با $[B, A]$ و با C جابجا می شود، در نتیجه با $[B, A, C]$ جابجا

می شود و چون که $[C, A]$ با $[B, A]$ و با C جابجا می شود، در نتیجه با $[B, A, C]$ جابجا

می شود، لذا طبق (i) داریم:

$$\begin{aligned} [C, B, A] &= [C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, B][C, A][C, A, B]^{[B, A]} \\ &= [C, B]^{-1}[B, A, C]^{-1}[C, A]^{-1}[C, B][C, A][C, A, B]^{[B, A]} \\ &= [B, A, C]^{-1}[C, B]^{-1}[C, A]^{-1}[C, B][C, A][C, A, B]^{[B, A]} \\ &= [B, A, C]^{-1}[C, B; C, A][C, A, B]^{[B, A]}. \square \end{aligned}$$

تعریف ۱۰.۰ برای یک گروه دلخواه G و عناصر x و y و z در G ، $W(x, y, z)$ را به

صورت زیر تعریف می کنیم:

$$W(x, y, z) = [z, y]^{-1}[z, x]^{-1}[y, x]^{-1}[z, y][z, x][y, x]$$

$W(x, y, z)$ را به شکل های گوناگونی می توان نوشت، اما ما به دنبال شکلی هستیم که

یک مرجع مختصر برای مراجعات بعدی به دست آوریم.

قضیه ۱۱.۰ (قضیه W) اگر G یک گروه دلخواه باشد و x و y و z عناصری از G باشند، آن‌گاه:

$$[z, y, x] = ([y, x, z]^{-1})^{[z, x][z, y]} W(x, y, z) [z, x, y]^{[y, x]}$$

$$W(x, y, z) = [z, y; z, x] [z, y; y, x]^{[z, x]} [z, x; y, x]$$

$$W(x, y, z) = [z, x; y, x]^{[z, y]} [z, y; y, x] [z, y; z, x]^{[y, x]}$$

اثبات. این روابط با جایگذاری و حذف کردن در گروه آزاد روی $\{x, y, z\}$ به دست می‌آیند. $\square$